

Neljä vuosikymmentä kansainvälistä taidekirjastoyhteistyötä

Eila Rämö

Vanhin taidekirjastojärjestö ARLIS/UK & Ireland perustettiin vuonna 1969, IFLA:n taidekirjastojaosto v. 1980 ja ARLIS/Norden v. 1986. Järjestöyhteistyön kautta on syntynyt taidekirjastojen ja -kirjastolaisten laaja kansainvälinen yhteistyöverkosto, jossa STKS:n taidekirjastojen työryhmä on yksi toimija.

Taidekirjastojen työryhmä – ARLIS/Norden i Finland

Suomen taidekirjastojen yhteistyö alkoi virallisesti vuonna 1986, jolloin pohjoismainen taidekirjastojen järjestö ARLIS/Norden perustettiin. Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa, taidekirjastot ovat pieniä, usein vain muutaman henkilön hoitamia, joten yhteistyö tuntui todella tarpeelliselta. Kansallinen aktiivinen ryhmä tarvittiin, jotta voitiin toimia pohjoismaisessa järjestössä. Seuraavana vuonna, v. 1987, taidekirjastot muodostivat taidekirjastojen työryhmän osana Suomen tieteellistä kirjastoseuraa.

Alusta alkaen ryhmässä on ollut mukana eri kirjastosektorien edustajia; jäseniä on museoiden, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen, arkistojen ja virastojen kirjastoista sekä kaupunginkirjastoista.¹ Työryhmän pyrkimyksenä on edistää alan kehitystä, tehdä alaa tunnetuksi ja kohottaa toimijoidensa ammatti-identiteettiä. Työryhmä käsittelee alalle yhteisiä ajankohtaisia kysymyksiä, keskustelee edustamiensa alojen aineistoista ja antaa vertaistukea.

Työryhmä järjestää myös koulutustilaisuuksia ja tutustumiskäyntejä sekä opintomatkoja. Keväällä 2007 toteutettiin opintomatka Pietariin. Matkan ohjelmaan kuului tutustuminen Pietarin elokuvakouluun (St. Petersburg State University of Cinema and Television), Pietarin taideakatemiaan (SAAD) ja Pietarin teatterikirjastoon

(St. Petersburg State Theatrical Library). Lisäksi vierailtiin tietenkin Eremitaašissa. Toukokuussa 2008 vierailtiin puolestaan Tallinnan KUMU-taidemuseossa ja museon kirjastossa.

Työryhmä tiedottaa toiminnastaan STKS:n ja ARLIS/Nordenin verkkosivuilla, sisäinen tiedotus tapahtuu omalla sähköpostilistalla. ARLIS/Nordenin näkökulmasta taidekirjastojen työryhmä = ARLIS/Norden i Finland.

Baltia-projekti

Kun taidekirjastojen pohjoismainen yhteistyö oli jo vakiinnuttanut asemansa ARLIS/Nordenin toiminnan tuloksena, suunnattiin katseet etelään – Baltian maihin. Asia tuli ajankohtaiseksi poliit-

¹⁾ BTJ Kirjastopalvelu Oy julkaisi v. 2004 Suomen taidekirjastot –kirjasen.

tisen tilanteen muuttuessa: Neuvostoliitto hajosi ja Baltian maat itsenäistyivät v. 1991. Jo työryhmän vuoden 1992 toimintasuunnitelmassa mainitaan ajatus yhteistyöverkoston luomisesta Baltian maiden taidekirjastojen kanssa.

Ensimmäinen opintomatka päästiin toteuttamaan v. 1994 ja se suuntautui Latviaan.² Seuraava matka tehtiin Viroon keväällä 1997³ ja Lietuan matka toteutui yhteispohjoismaisena matkana toukokuussa 1999⁴. Opintomatkojen rahoittajina ovat toimineet mm. opetusministeriö, Suomen Kulttuurirahasto, ARLIS/Norden sekä matkoilla mukana olleet ja heidän taustaorganisaationsa.

Jokainen ns. Baltia-projektin⁵ matka toteutettiin hieman eri konseptilla ja kokoonpanolla. Verkostoa lähdettiin luomaan tutustumiskäynneillä kohdemaiden keskeisiin taidekirjastoihin. Vierailujen aikana pyrittiin järjestämään tapaaminen tai seminaari, jossa emännät/isännät ja vieraat ovat esitelleet toimintaansa.

Matkan aikana olemme myös esitelleet sekä oman työryhmämme toimintaa että ARLIS/Nordenin toimintaa. Työryhmä on omalta osaltaan pyrkinyt vireyttämään sekä kohdemaan taidekirjastojen välistä yhteistyötä että Baltian maiden taidekirjastojen keskinäistä yhteistyötä. Yhtenä ajatuksena työryhmällä oli myös rohkaista Baltian taidekirjastoja mahdollisuuksien mukaan yhteistyöhön Pohjoismaiden taidekirjastojen kanssa. Kontaktien solmiminen helpottaa konkreettista yhteistyötä, esim. julkaisujen vaihtotoimintaa ja edesauttaa tiedon saantia Baltian maiden taiteesta ja taideteollisuudesta.

Työryhmän yhteistyö Baltian maiden kanssa oli melko tiivistä etenkin 1990-luvun loppupuolella ja se synnytti pysyvät kahdenväliset suhteet monen yksittäisen suomalaisen ja vastaavan etenkin virolaisen organisaation välille. Yhteistyömuotoina ovat olleet mm. neuvonta kirjastoasioissa, kouluttaminen ja vierailujen järjestäminen.

Virolaiset taidekirjastolaiset olivat työryhmän vieraina syksyllä 1997 ja kaikista Baltian maista on ollut edustajia ARLIS/Nordenin konferenssissa Helsingissä v. 2001. Tämän lisäksi yksittäisten organisaatioiden kirjastonhoitajat ovat olleet tutustumassa kirjastojemme toimintaan ja palveluihin vierailuilla, jotka ovat kestäneet muutamasta päivästä kahteen viikkoon. Baltia-projekti huipentui v. 2002 Tartossa järjestettyyn 2-päiväiseen seminaariin: *Contemporary Art Libraries in Baltic Sea Region*. Seminaarin osallistujamaat olivat Latvia, Liettua, Suomi ja Viro.⁶

Henkilövaihtoa on rahoitettu mm. Euroopan Unionin Tempus- ja Erasmus-ohjelmista. Tuorein vierailu toteutui 4.–8.6.2008, jolloin Tartu Art Collegen kirjastonjohtaja Edith Hermann vieraili Taideteollisen korkeakoulun (TäiK) kirjastossa tutustumassa TäiKin informaatiolukutaidon opetukseen ja oppimateriaalin tuottamiseen.

Viro perusti oman taidekirjastojen yhdistyksensä v. 1999⁷. Ehkä Viro, Latvia ja Liettua perustavat ennen pitkää oman ARLIS/Baltian.

ARLIS/Norden

Taidekirjastojen työryhmän toiminta nivoutuu siis kiinteästi toimintaan pohjoismaisessa taidekirjastojärjestö ARLIS/Nordenissa. ARLIS/Nor-

² Anne Aurasmaa, *Finnish Art Librarians' visit to Latvia. The 20th-24th of April in 1994. ARLIS/Norden Info 1994, 2/3, s. 26.*

³ Eila Rämö, *The Baltic Project of the Finnish Art Libraries Working Group. ARLIS/Norden Info Supplement, 1997, 3/4, p. 10-11. Koko lehti käsittelee Viron taidekirjastoja.*

⁴ Kari Vähäpassi, *Finska konstbibliotekavägar i Litauen. ARLIS/Norden Info 1999, 2/3, s. 39-42.*

⁵ Lisää Balti-projektista: Eila Rämö, *Finnish Art Libraries and Baltic co-operation. Art Libraries Journal 2001, 26, 1, p. 4-7.*

⁶ Lisää seminaarista: Airi Forsell, *Fem på äventyr...seminarium i Dorpat. Tartu Seminar, Contemporary Art Libraries in Baltic Sea Region, September 27-28, 2002. ARLIS/Norden Info 2002, 4, s. 13-18.*

⁷ Mari Sibul, *On Activities Of the Estonian Art Libraries Society (http://www.art.tartu.ee/~hermannel/3Sibula_en.html)*

denin perustava kokous pidettiin Tukholmassa marraskuussa 1986. Aloitteentekijänä oli ruotsalainen Inger Fredriksson (Statens Konstmuseer. Konstbiblioteket). Jo maaliskuussa 1987 järjestettiin ensimmäinen vuosikokous ja seminaari Suomessa. Tässä kokouksessa päätettiin mm. järjestön säännöistä ja siitä että järjestön hallituksessa on jäsen ja varajäsen kustakin Pohjoismaasta. 2-päiväisen tapahtuman pääpuhujana oli Philip Pacey, silloinen Art Libraries Journal -lehden⁸ päätoimittaja ja entinen IFLA:n taidekirjastojaoston puheenjohtaja. Osallistujia seminaarissa oli yhteensä 31 ja kaikki Pohjoismaat olivat edustettuina.⁹

ARLIS/Nordenin jäsenenä on kuvataiteen, taidekäsityön, arkkitehtuurin, muotoilun, valokuvataiteen ja lähialojen kirjastoja kustakin Pohjoismaasta. Tällä hetkellä jäseniä on 132. Kokoon-tumisten lisäksi, yhdistys toimii myös jäsentensä tiedotus- ja yhteyselimenä ja pyrkii edistämään jäsenten koulutukseen, tutkimukseen ja julkaisu-toimintaan liittyviä ammatillisia intressejä.

ARLIS/Norden järjestää joka vuosi konferenssin ja vuosikokouksen vuorotellen kussakin Poh-

joismaassa. Konferenssi keskittyy aina johonkin ajankohtaiseen teemaan ja keskimäärin konfe-rensseihin osallistuu 60–110 jäsentä. Viimeisin ARLIS/Nordenin vuosikokous ja konferenssi jär-jestettiin 12.–14.6.2008 Reykjavikissa teemalla ”Konstbiblioteker – Adgang til kulturarven”.

Pohjoismaisten konferenssien järjestämistä helpottamaan on tuotettu Seminariekokbok-opas, mikä on julkaistu järjestön verkkosivuilla. (www.arlisenorden.org/arlis/KOKBOK3.pdf)

Yhteistyömuotoja

ARLIS/Nordenin verkkosivuja (www.arlisenorden.org) tuotetaan yhteistyössä siten, että kukin maa ylläpitää omille jäsenilleen suunnattua sivus-tooan omalla kielellään. Yhteinen ruotsinkielinen pääsivusto on yhteispohjoismaista toimintaa var-ten. Keskustelua ja viestintää ajatellen järjestöllä on myös blogi sekä postituslista.

Taiteilijakirja-projekti on ollut yksi järjestön pitkäaikaisimmista projekteista. Tässä projektissa on kerätty tietoa taitelijakirja-kokoelmista Pohjoismaissa ja tavoitteena on, että kukin Pohjois-maa tuottaa oman maansa taitelijakirjabibliogra-

⁸⁾ *Art Libraries Journal –lehteä julkaisee ARLIS/UK & Ireland. Lehti on suunnattu kansainväliseen jakeluun; tällä hetkellä sitä tilataan yli 30 maahan. Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa.*

⁹⁾ [*Inger Fredriksson*], *Konstintreserade! Biblioteksvänner! Kollegor! Gå med i den nubildade ARLIS Norden!!! ARLIS/Norden Info 1987, 1, s. 1.*

fian. Projektin tuloksiin voi tutustua osoitteessa: <http://www.arlisnorden.org/arlis/projekter.html>

Toisella tapaa laaja hanke oli puolestaan Biblioteket och arkitektur -kirjan julkaiseminen v. 2002.¹⁰ Ajatus kirjan julkaisemiseen syntyi samalla nimellä Tukholmassa järjestetyssä ARLIS/Nordenin konferenssista v. 2000.

Taide- ja taideteollisen alan tarvitsemia elektronisia aineistoja on ollut Pohjoismaissa vaikea hankkia kansallisella lisensoinnilla. Esimerkiksi Suomessa FinELibin konsortioon tarvittava minimi, neljä organisaatiota, on vaikea saavuttaa. Aineistot ovat kalliita ja Suomessa ei yksinkertaisesti ole tietyillä aloilla kuin muutama opettava ja/tai tutkiva laitos. Tästä syystä 1990-luvulla päädyttiin kokeilemaan pohjoismaisia lisensoijia. Asia on jälleen ajankohtainen, kun uusia aineistoja ei FinELibin kautta nykyisellään lisensoida.

Viime vuosina ARLIS/Nordenin jäsenistön sisällä on syntynyt erilaisia työryhmiä, joiden tarkoituksena on ollut tietyn alan taidekirjastojen erityiskysymysten käsittely. Ensimmäisenä tällaisena ryhmänä arkkitehtuurikirjastot ovat järjestäneet omia kokouksiaan ARLIS/Nordenin konferenssin yhteydessä.

Kielikysymys on tietenkin herättänyt keskustelua koko ARLIS/Nordenin olemassaolon ajan. Hyvin pitkään järjestön ”virallisina” kielinä on ollut norja, ruotsi ja tanska – sekä skandinaviska. Vasta viime vuosina englannin kielen käyttö on lisääntynyt mm. konferenssikielenä.

Muu taidekirjastoyhteistyö

Sama tarve yhteistyöhön on johtanut taidekirjastolaiset ympäri maailmaa perustamaan ARLIS-tai muita vastaavia taidekirjastojärjestöjä. Pohjoisamerikkalaisilla on ARLIS/NA ja tähän jär-

jestöön kuuluu myös Kanada ja Meksiko.¹¹ Kuten kaikki Amerikassa, niin tämäkin järjestö on muihin ARLIS-järjestöihin nähden kooltaan valtava, jäseniä siinä on n. 1000. Kanadan puolellakin järjestöllä on kolme alueellista alajaostoa. Australia ja Uusi-Seelanti puolestaan muodostavat ARLIS/ANZ-järjestön.¹²

Lähin taidekirjastojen työryhmän ja ARLIS/Nordenin yhteistyötaho on kuitenkin ollut jo v. 1969 perustettu ARLIS/UK & Ireland.¹³ Tämän järjestön kautta on mm. hankittu useita puhujia ARLIS/Nordenin konferensseihin. Taidekirjastojen työryhmä kutsui englantilaisen sisarjärjestönsä jäseniä vierailulle Helsinkiin keväällä 2004. Vieraiden joukossa oli esim. kirjastonhoitaja British Library:stä ja Royal College of Art:sta. Ohjelmaan sisältyi mm. Helsingin arkkitehtuuria esittelevä kiertoajelu taidehistorian dos. Riitta Nikulan johdolla, tutustuminen Aino ja Alvar Aallon Munkkiniemen kotiin sekä kierros Arabian tehtaalla – niin ja jokunen pakollinen taidekirjastovierailu.¹⁴ Toukokuussa 2006 joitakin työryhmäläisiä osallistui Lontooseen suuntautuneelle vasta vierailulle yhdessä ARLIS/Flandersin eli Belgian ja Alankomaiden taidekirjastolaisten kanssa.

¹⁰ *Biblioteket och arkitektur: bygnader, rum, samlingar. Red. Magdalena Gram. Stockholm 2002.*

¹¹ *ARLIS/NA:n verkkosivut: <http://www.arlisna.org/>.*

¹² *ARLIS/ANZ:n verkkosivut: <http://www.arlis.org.au/>.*

¹³ *ARLIS/UK & Ireland:n verkkosivut: <http://www.arlis.org.uk/>.*

¹⁴ *Lisää englantilaisten kollegojen vierailusta: UK Art Librarians go Helsinki. Helsinki Study Tour, 11-14 May 2004. ed. by Satu Lindberg, ARLIS/Norden Info 2004, 2, s. 16-19.*

IFLA Art Libraries Section

<http://www.ifla.org/VII/s30/index.htm>

Jo v. 1973 legendaarinen ranskalainen taidekirjastonhoitaja Jacqueline Viaux, pyrki perustamaan taidekirjastojaostoa IFLA:an. Vei kuitenkin vielä monta vuotta ennen kuin IFLA:n Round Table varsinaisesti perustettiin vuonna 1978 ja kaksi vuotta myöhemmin vuoden 1980 Manilan IFLA-konferenssissa Round Table muutettiin jaostoksi – Art Libraries Section syntyi.¹⁵

Jaoston jäsenmäärä on vuosien kuluessa vaihdellut 100 molemmin puolin, tällä hetkellä jäseniä on 82, 23:sta maasta. Jaoston hallituksessa on 22 jäsentä ja he edustavat 12 maata. Jaoston IFLA-postituslistalla puolestaan on n. 300 jäsentä.

Projekteja ja julkaisuja

Jaoston ensimmäinen laajempi projekti ja julkaisu oli kansainvälisen taidekirjastojen luettelun tuottaminen nimellä International directory of art libraries. Luettelosta on vuosien saatos-

sa tehty kaksi painettua julkaisua ja pitkään Vassar College (USA) ylläpiti luetteloa online-tietokantana. Nykyisin ylläpidosta vastaa Victoria & Albert -museo Lontoossa ja kyseessä on verkkosivu, josta on linkki eri taidekirjasto-järjestöjen ylläpitämiin kirjastolistoihin (<http://www.arlis.net/links.php#directories>).

Toinen suuri projekti on ollut sanaston – Art librarian’s glossary – tuottaminen. Tämäkin tuote on siirtynyt painetusta julkaisusta verkkoon ja alun yksikielisyydestä on päädytty 7-kieliseen versioon (englanti, espanja, hollanti, italia, ranska, ruotsi ja saksa.)¹⁶

2000-luvulla taidekirjastojaosto on suunnitellut portaalia, mikä kokoaisi eri puolilla maailmaa tuotettavat kuvatietokannat yhteen ja helpottaisi näin taideopetuksessa ja tutkimuksessa keskeisen aineiston – kuvan – löydettävyyttä ja saatavuutta. Tässä Imageline-nimisessä hankkeessa tehtiin laaja tarvetta kartoittava esiselvitys, mutta toistaiseksi portaali-hankkeelle ei ole löydetty isäntäorganisaatiota.¹⁷

¹⁵ Margaret Shaw; *Twenty-five years of international art library co-operation: the IFLA Art Libraries Section. Art Libraries Journal, 2007, 32,2, s. 4.*

¹⁶ Verkossa sanasto on julkaistu nimellä: *Multilingual Glossary for Art Librarians. http://www.ifla.org/VII/s30/pub/mg1.htm*

¹⁷ Jaoston verkkosivuilta ”<http://www.ifla.org/VII/s30/index.htm#Projects>” löytyy lisätietoa Imageline-hankkeesta sekä mm. esiselvitysraportti: *Imageline Scope and Feasibility Report*

Muista julkaisuista mainittakoon vielä jaoston esite, mitä julkaistaan seitsemällä eri kielellä ja kaksi kertaa vuodessa sähköisesti ja painettuna julkaistava Newsletter-lehti (<http://www.ifla.org/VII/s30/index.htm#Newsletter>). Taidekirjastojaoston IFLA-konferenssin aikana pidetyt esitelmät julkaistaan puolestaan Art Libraries Journal -lehdessä.

ARLIS ja IFLA

Moni ARLIS-järjestö on IFLA:n taidekirjastojaoston jäsen ja nimittää myös edustajan jaoston hallitukseen. Paikallisilla ARLIS- tai muilla taidekirjastojärjestöillä on puolestaan merkittävä rooli IFLA:n taidekirjastojaoston konferenssiohjelman suunnittelussa sekä paikallisissa järjestelyissä. Jaosto on pyrkinyt järjestämään seminaarin varsinaisten konferenssitilojen ulkopuolella (off-site Workshop). Näin siksi, että on haluttu järjestää koko päivän kestoinen seminaari, missä on aikaa myös keskustelulle ja mahdolliselle taidenäyttelyvierailulle.

Toinen tärkeä syy ns. off-site seminaarin järjestämiselle on se, että tämä on mahdollistanut runsaan paikallisen osallistujamäärän. Edes ns. rikkaissa maissa ei ole lainkaan itsestään selvää, että pieni taidekirjasto pystyisi maksamaan IFLA:n konferenssimaksua, edes yhdeksi päiväksi – puhumattakaan köyhemmistä maista. Kun seminaari on järjestetty muissa kuin varsinaisissa konferenssituloissa, paikallinen järjestäjä on voinut ottaa tämän huomioon osallistumismaksussa.

Paikallisten ARLIS-järjestöjen rooli on merkittävä myös toiselta kannalta.

Aina kun IFLA-konferenssi järjestetään maassa, jossa toimii ARLIS-järjestö, tämä järjestää joko pre- tai post-konferenssin. Näin tänäkin vuonna Kanadassa. ARLIS/NA:n Kanadan osasto ARLIS/MOQ (Montréal-Ottawa-Québec) järjestää 2-päiväisen pre-konferenssin Montrealissa.¹⁸

Lopuksi

Jaoston pitkäaikaisen australialaisen aktiivijäsenen Margaret Shawn sanoin:

*... art librarians are passionate about what they do – and they are great fun. Hard work and humour are essential ingredients in the success of the Section. While the members all work hard both between and during the annual meeting, they also have quite a bit of fun, with many informal meetings over drinks and dinners. I have always felt it was a privilege to work with and be part of this dynamic section.*¹⁹

Samanlainen ilmapiiri kuvaa kaikkea taidekirjastojen yhteistyötä.

Takana on siis neljä vuosikymmentä järjestäytynyttä, vaan ei jähmettynyttä, taidekirjastohistoriaa.

Tietoa kirjoittajasta:

Eila Rämö
informaatikko
ARLIS/Nordenin hallituksen jäsen
IFLA:n Taidekirjastojaoston sihteeri, viestintä-
taava ja IFLA Art Libraries Section Newsletter
-lehden toimittaja
Taideteollisen korkeakoulun kirjasto
eila.ramo@taik.fi

¹⁸⁾ ARLIS/MOQ:n ja pre-konferenssin verkkosivut: http://arlismoq.library.concordia.ca/moqtop_eng.html.

¹⁹⁾ Margaret Shaw: *Twenty-five years of international art library co-operation: the IFLA Art Libraries Section. Art Libraries Journal, 2007, 32,2, s. 9.*